

جایگاه "دعا" در زندگی

دعا، یکی از موضوعات مهمی است که در قرآن و روایات معصومان(ع) بسیار مورد تأکید قرار گرفته و حتی از برترین عبادت‌ها شمرده شده است، چنانچه امام صادق(ع) در مورد جایگاه دعا فرمود: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ؛ هیچ عبادتی بالاتر از دعا نیست.

ایسنا/آذربایجان شرقی: دعا، یکی از موضوعات مهمی است که در قرآن و روایات معصومان(ع) بسیار مورد تأکید قرار گرفته و حتی از برترین عبادت‌ها شمرده شده است، چنانچه امام صادق(ع) در مورد جایگاه دعا فرمود: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ؛ هیچ عبادتی بالاتر از دعا نیست.

در روایت از پیامبر گرامی اسلام(ص) نیز آمده است: «عَمَلَ الْبِرِّ كُلُّهُ نِصْفُ الْعِبَادَةِ وَ الدُّعَاءُ نِصْفُ»؛ تمام اعمال نیک انسان، تنها نیمی از عبادت بوده و نیم دیگر آن، دعا و راز و نیاز با معبود است.

مولای متقیان، حضرت علی(ع) نیز دعا را چراغ روشن زندگی دنیوی و اخروی دانسته و فرمود: «الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ وَ مِصْبَاحُ الظُّلْمَةِ»؛ دعا کلید رحمت خداوند و چراغ روشنی برای تاریکی‌های دنیا و آخرت است.

طبق روایات، دعا کردن، در ماه رمضان بسیار توصیه شده، چراکه ایام رمضان، یکی از اوقات ویژه اجابت دعا بوده و در آن به دعا کردن بسیار سفارش شده است. پیامبر گرامی اسلام(ص) نیز در دعای شب هشتم ماه رمضان می فرماید: خداوندا، این ماه تو است، ماهی که بندگان را فرمان داده ای در آن تو را بخوانند و اجابت دعایشان را بر عهده گرفته ای.

هیچ مردمی با دعا بیگانه نیست

یک کارشناس مسائل مذهبی در این خصوص به ایسنا گفت: با بررسی زندگانی ملت‌ها و ادیان مختلف، می بینیم که هر کدام برای خود اذکار و ادعیه مخصوصی دارند و هیچ جایی پیدا نمی شود که مردم آن با دعا بیگانه باشد.

حجت الاسلام عزالدین تقی زاده با بیان این که بهترین دعاها وارد شده، در قرآن کریم و همچنین از لسان معصومین(ع) است، افزود: در قرآن کریم دعاها متعدد و بی شماری داریم که هم آیات قرآن کریم بوده و همچنین ادعیه ای خطاب به خداوند متعال نیز هستند؛ در سخنان و از زبان اهل بیت(ع) نیز دعاها بسیاری آمده است.

وی با تأکید بر این که مفاتیح الجنان شیخ عباس قمی، نمونه ای خوب از دایره المعارفی در مورد دعا و اهمیت دعا است، افزود: بهترین ادعیه همان دعاهایی است که در قرآن کریم و از زبان معصومین(ع) وارد شده است.

دعا، روح و جان عبادت است

وی با اشاره به جایگاه دعا در روایات، اظهار کرد: در روایات آمده که "الدعا مخ العباده؛ دعا، روح و جان عبادت است" که این روایت جایگاه والای دعا را نشان داده و بر اهمیت آن در زندگی تأکید دارد؛ به ویژه در ایام نورانی ماه مبارک رمضان که ماه نزول قرآن و ماه مناجات است بسیار اهمیت دارد.

کارشناس مسائل مذهبی با اشاره به این که خداوند متعال خود در آیه مبارکه "...ادعونی استجب لکم؛ بخوانید مرا استجابت کنم شما را" مخلوقاتش را به دعا کردن دعوت می کند، گفت: بر اساس این آیه مبارکه، خداوند اولین دعوت گر به دعا بوده و خطاب به مخلوقات خود و با الطاف عالیه الهی می گوید که خواسته هایمان را از او طلب کنیم؛ این دعوت بسیار با اهمیت و با ارزش است.

وی با بیان این که دعا کردن، به لحاظ روانشناختی نیز اثرات مثبت بسیاری داشته و انسان آسوده و راحت شده و به امید استجابت سبک می شود، افزود: خداوند متعال نسبت به دعا و استغاثه بندگانش عنایت و توجه خاصی دارد.

وی با تأکید بر این که خداوند متعال هیچ گاه بندگان را از درگاه خود مایوس و منع نکرده است، افزود: خداوند حتی در مورد بندگان که مرتکب لغزش و گناه شده اند نیز خطاب به پیامبر(ص) می فرماید: «قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»؛ بگو ای بندگانم که زیاده بر خویشتان

ستم روا داشته‌اید؛ از رحمت الهی نومید مباشید، چرا که خداوند همه گناهان را می‌بخشد، که او آمرزگار مهربان است؛.

حجت الاسلام تقی زاده با بیان این که دعا ابزار و سلاح دست مومن است، اظهار کرد: مومن از طریق دعا کردن، می‌تواند نیازها و خواسته‌های مادی و معنوی خود را از خداوند متعال طلب کند.

دعا موتور محرکه فعالیت‌های انسان است

وی در بخش دیگری از سخنانش به جایگاه دعا در کلام امام خمینی(ره) نیز اشاره کرد و افزود: امام راحل در این مورد تأکید کردند: این ادعیه انسان را از این ظلمت بیرون می‌برد. وقتی که از این ظلمت بیرون رفت، انسانی می‌شود که برای خدا کار می‌کند، کار می‌کند اما برای خدا؛ این سخنان حضرت امام(ره) تأکید دارد که دعا نشستن و انفعال نیست، بلکه دعا موتور محرکه فعالیت‌های انسان است.

وی در ادامه بخش دیگری از سخنان امام راحل در مورد انسان ساز بودن دعا، افزود: در ماه مبارک رمضان که ماه خودسازی و بندگی است، باید تلاش کنیم با تمسک به قرآن و دعاهای صحیح‌السند، خودمان را بسازیم و از ظرفیت‌های معنوی این ماه با فضیلت بهره‌مند شویم.

کارشناس مسائل مذهبی در بخش دیگری از سخنانش به بیانات مقام معظم رهبری مبنی بر "زیاد نشمردن دعا و طلب تمامی خواسته‌ها از خداوند" اشاره کرد و گفت: نکته بسیار ارزشمندی است، گاه خدای ناکرده ممکن است نسبت به خدا با عقل بشری و قاصر انسانی نگاه کنیم در حالی که خداوند غنی بالذات بوده و خودش دعوت کرده که خواسته‌هایمان را از درگاهش طلب کنیم.

وی در ادامه تأکید کرد: در استجاب دعا نباید تعجیل کنیم و باید با صبر و امید، به خداوند متعال توکل کنیم.

وی با اشاره به جایگاه خاص دعا در ماه مبارک رمضان، تأکید کرد: در این شب‌های نورانی، نجات کل جامعه بشری را از خداوند متعال بخواهیم و برای فرج منجی عالم بشریت دعا کنیم؛ همچنین دعا کنیم که خداوند متعال، شر کرونا را از سر جهان دور کند.

خداوند کلیدهای گنجینه‌های خود را در دست تو قرار داده است

امام علی (ع) در بخشی از نامه ۳۱ نهج البلاغه خطاب به فرزندش حسن(ع) در مورد دعا کردن می‌فرماید: ... و از گنجینه‌های رحمت او چیزهایی را درخواست کردی که جز او کسی نمی‌تواند عطا کند، مانند عمر بیشتر، تندرستی بدن، و گشایش در روزی، سپس خداوند کلیدهای گنجینه‌های خود را در دست تو قرار داده که به تو اجازه دعا کردن داد، پس هرگاه اراده کردی می‌توانی با دعا درهای نعمت خدا را بگشایی تا باران رحمت الهی بر تو ببارد. هرگز از تأخیر اجابت دعا ناامید مباش زیرا بخشش الهی به اندازه نیت است گاه در اجابت دعا تأخیر می‌شود تا پاداش درخواست‌کننده بیشتر و جزای آرزومند کامل‌تر شود، گاهی درخواست می‌کنی اما پاسخ داده نمی‌شود، زیرا بهتر از آنچه خواستی به زودی یا در وقت مشخص، به تو خواهد بخشید، یا به جهت اعطاء بهتر از آنچه خواستی، دعا به اجابت نمی‌رسد، زیرا چه بسا خواسته‌هایی داری که اگر داده شود مایه هلاکت دین تو خواهد بود. پس خواسته‌های تو به گونه‌ای باشد که جمال و زیبایی تو را تأمین، و رنج و سختی را از تو دور کند. پس نه مال دنیا برای تو پایدار، و نه تو برای مال دنیا باقی خواهی ماند.

دعاهایی که جایگاه خاصی در ماه رمضان دارند

در کتاب «مصباح» شیخ طوسی به نقل از ابو حمزه ثمالی آمده است که حضرت امام زین العابدین علیه السلام در ماه رمضان بیشتر شب را به نماز می‌ایستاد و چون سحر می‌رسید، دعایی را می‌خواند؛ ابو حمزه ثمالی، از یاران نزدیک آن حضرت، این دعا را از امام(ع) نقل کرده و به همین سبب، دعا به نام وی یعنی "دعای ابو حمزه ثمالی" شهرت یافته و جایگاه ویژه در سحرگاهان رمضان داشته و بسیار بافضیلت است.

فرازی از دعای ابوحمزه ثمالی

... اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَنْزَلْتَ فِي كِتَابِكَ [العَفْوَ وَ أَمْرَتَنَا] أَنْ تَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمْنَا، وَ قَدْ ظَلَمْنَا ، فَاعْفُ عَنَّا، فَإِنَّكَ أَوْلَىٰ بِذَلِكَ مِنَّا، وَ أَمْرَتَنَا أَنْ لَا تَرُدَّ سَائِلًا عَنُّ أَبْوَابِنَا، وَ قَدْ جِئْتُكَ سَائِلًا قَلَا تَرُدُّنِي إِلَّا يَقْضَاءَ حَاجَتِي، وَ أَمْرَتَنَا بِالْإِحْسَانِ إِلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُنَا، وَ نَحْنُ أَرْقَاؤُكَ فَاعْتِقْ رِقَابَنَا مِنَ النَّارِ، يَا مَعْرَعِي عِنْدَ كَرْبَتِي، يَا عَوْيِي عِنْدَ شِدَّتِي، إِلَيْكَ قَرَعْتُ، وَ يَكَّ اسْتَعْنْتُ وَ لُدْتُ، لَا أَلُوذُ بِسِوَاكَ، وَ لَا أَطْلُبُ الْفَرَجَ إِلَّا مِنْكَ، فَأَعِثْنِي وَ قَرِّجْ عَيْي، يَا مَنْ يَفُكُّ الْأَسِيرَ [يَقْبَلُ الْيَسِيرَ] ، وَ يَعْفُو عَنِ الْكَبِيرِ، اقْبَلْ مِنِّي الْيَسِيرَ، وَ اعْفُ عَنِّي الْكَبِيرَ، إِنَّكَ أَنْتَ الرَّحِيمُ الْعَفُورُ.

...خدایا تو خود در قرآن فرمودی که از کسی که به ما ستم روا داشته گذشت کنیم، و ما بر خود ستم ورزیدیم، پس از ما درگذر که حضرتت به گذشت از ما، شایسته تر از ماست، و هم فرمان دادی که فقیری را دست خالی از در خانه هایمان نرانیم، و من اکنون به گدایی از تو به درگاہت آمدم، پس مرا جز با روا شدن حاجتم باز نگردان، و نیز به نیکی درباره بردگانمان امر فرمودی، و هم اینک ما بردگان تویم، پس ما را از آتش دوزخ برهان، ای پناهگاهم به وقت غم و اندوه، ای فریادرس به هنگام سختی، به تو پناه آوردم، و از تو فریادرسی خواستم، به تو پناه آوردم و جز به تو پناه نمی آورم، و جز از تو درخواست گشایش نمی کنم، پس به فریادم رس و گشایشی در کارم قرار ده، ای که اسیر را آزاد می کنی، و از گناه فراوان می گذری، از من عمل اندک را بپذیر، و از گناه بسیارم درگذر، همانا تو مهربان و آمرزنده ای.

همچنین قرائت دعای افتتاح نیز یکی از اعمال توصیه شده در ماه مبارک رمضان بوده و از دعاهاى شب های ماه رمضان است که محمد بن عثمان از نایبان خاص امام زمان (عج) آن را نقل کرده است؛ دعای افتتاح شامل مطالب خدانشناسی است و در مواردی به ظهور منجی اشاره دارد.

فرازی از دعای افتتاح:

... وَ شِدَّةَ الْفِتَنِ بِنَا وَ تَظَاهَرَ الزَّمَانَ عَلَيْنَا فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ [آلِ مُحَمَّدٍ] وَ أَعِنَّا عَلَىٰ ذَلِكَ يَفْتَحُ مِنْكَ تُعَجِّلُهُ وَ يَصْرِّ تَكْشِيفُهُ وَ تَصْرُّ نُعِزُّهُ وَ سُلْطَانَ حَقِّ تَظْهِرُهُ وَ رَحْمَةً مِنْكَ تُجَلِّئُهَا وَ عَافِيَةً مِنْكَ تُلَيْسُنُهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

و سختی فتنه ها به سویمان، و از جریان زمان بر زبانمان به درگاه تو شکوه می آوریم، بر محمد و خاندانش درود فرست و ما را در برابر این همه یاری فرما به گشایشی از جانب خویش که زود برسانی، و بدحالی که برطرف کنی، و پیروزی با عزت برایمان قرار دهی، و سلطنت حقی که آشکارش فرمایی، و به رحمتی که از سویت ما را فرا گیرد، و به سلامتی کاملی که از جانب ما را ببوشاند، ای مهربانترین مهربانان.

منبع احادیث:

بحارالانوار، جلد 90، ص 30.

میزان الحکمه، باب 1189، حدیث 5533.

میزان الحکمه، باب 1189، حدیث 5516 و 5532.

اقبال الأعمال، ج 1، ص 269.

کافی، جلد 2، ص 468.